

**ВТОРИЧНАЯ НОМИНАЦИЯ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ
ОБРАЗОВАНИЯ ОТРАСЛЕВЫХ ТЕРМИНОЛОГИЙ**

Кузнецова Ирина Владимировна

В статье рассматриваются особенности процессов вторичной номинации в отраслевых терминологиях. Проанализированы явления терминологизации, детерминологизации, ретерминологизации, метафоризации и метонимизации в отрасли компьютерных технологий.

Ключевые слова: номинация, вторичная номинация, семантическая деривация, метафоризация, метонимизация, терминологизация, детерминологизация, ретерминологизация.

**THE SECONDARY NOMINATION AS ONE OF THE WAY OF
FOUNDATION APPLIED-RESEARCH TERMINOLOGY**

Kuznetsova Iryna Volodymyrivna

This article is devoted to the questions of the secondary nomination. It is considered the peculiarities of the secondary nomination processes in applied-research terminology, particularly in the field of computer technology. It is made their analysis and it is examined phenomenon of terminologization, determinologization, reterminologization, metaphorization, metonimization in this terminology.

Key words: nomination, the secondary nomination, semantic derivation, metaphorization, metonimization, terminologization, determinologization, reterminologization.

УДК 811.111'25.004

Еліна Куш

**СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛІЙСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ**

Проблемі перекладу лексичних інновацій приділяється значна увага зарубіжних та українських науковців [1; 2; 3; 4; 5]. Виявляючись в існуванні істотної кількості лексичних номінативних одиниць, англійські неологізми становлять велику цікавість для сучасного перекладознавства через нестандартні способи їх перекладу українською мовою.

Актуальність статті зумовлена недостатньою вивченістю способів і прийомів перекладу англійських неологізмів українською мовою в перекладознавстві; нагальною потребою їх подальшої систематизації, деталізації й аналізу. Мета статті полягає у з'ясуванні основних труднощів, способів і прийомів перекладу англійських неологізмів засобами української мови. Досягнення поставленої мети припускає вирішення наступних завдань: визначити основні труднощі перекладу неологізмів англійської мови засобами

української; з'ясувати та детально описати способи та прийоми перекладу цих одиниць. Об'єктом статті є способи та прийоми перекладу англійських неологізмів українською мовою.

Основні труднощі при перекладі неологізмів полягають у з'ясуванні значення нового слова. Власне переклад неологізму, значення якого вже відомо перекладачеві, є завданням порівняно більш простим, і зважається воно шляхом використання способів у залежності від того, до якого типу слів належить даний неологізм. Сучасні дослідники розрізняють наступні способи перекладу: транскрипція та транслітерація, підбір аналога, калькування, описовий переклад [2; 3; 5]. Існують також і квазібезперекладні методи передачі неологізмів. У випадку квазібезперекладних методів переклад замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) чи графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням з мови-оригіналу в мову-реципієнт. Однак безперекладність цього прийому насправді є тільки удаваною: фактично запозичення тут здійснюється саме заради перекладу як необхідної передумови для його здійснення. Запозичене слово стає фактом мови-реципієнта і вже в якості такого виступає як еквівалент ззовні ідентичного з ним іншомовного слова.

Спосіб *транслітерації* полягає в передачі українськими літерами літер, що складають англійське слово [2, с. 136], наприклад: *put* – «пут» (*опціон*), *Nikkei* – «Ніккей» (*індекс курсів цінних паперів на Токійській фондовій біржі*) і т.і. Транслітерація широко використовувалася перекладачами до кінця XI століття. Для цього перекладачу не обов'язково було знати вимову англійського слова, і він міг обмежитися його зоровим сприйняттям.

Значно більшого поширення в сучасній перекладацькій практиці набуває прийом *транскрибування*, що полягає в передачі не орфографічної форми слова, а фонетичної [5, с. 120]. Внаслідок відмінності фонетичних систем української й англійської мов, така передача завжди є умовною і відтворює лише деяку подібність англійського звучання. Необхідно зауважити, що прийом транскрипції завжди передбачає застосування елементів транслітерації. Транслітерації при транскрибуванні виявляються в наступному:

- транслітерація невимовних звуків;
- транслітерація скорочених голосних;
- передача подвійних приголосних;
- при наявності декількох варіантів вимови вибір варіанта, більш близького до графіки.

Оскільки фонетичні і графічні системи мов значно відрізняються одне від одного, передача форми слова вихідної мови мовою перекладу завжди трохи умовна і приблизна, наприклад: *absurdist* – *абсурдист* (*автор добутку абсурду*); *kleptocracy* – *клетократія* (*зłodійська еліта*); *skateboarding* – *скейтбордінг* (*катання на роликовій дошці*).

Елементи, що найчастіше зустрічаються в англо-українських перекладах при транскрибуванні, транслітерації полягають здебільшого в:

- транслітерації деяких невимовних приголосних і скорочених голосних, наприклад: **Dorset** – Дорсет, **Campbell** – Кэмпбелл;

- передачі подвійних приголосних між голосними і наприкінці слів після голосних, наприклад: **boss** – бос;

- збереженні деяких особливостей орфографії слова, наприклад: **Hercules missil** – ракета «Геркулес», **Columbia** – Колумбія;

- традиційні виключення стосуються перекладів імен історичних особистостей і деяких географічних назв, наприклад: **Charles I** – Карл I, **William III** – Вільгельм III, **Edinburgh** – Единбург.

Аналіз способів перекладу неологізмів переконує в тому, що найпоширенішим виявляється спосіб перекладу шляхом підбору **лексичного відповідника** іншої мови. **Калькування** – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем чи слів (у випадку стійких словосполучень) лексичними відповідниками мови перекладу [2, с. 138]. «Безперекладність» калькування виявляється в збереженні незмінної внутрішньої форми слова. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, що і використовуються в якості «будівельного матеріалу» для відтворення внутрішньої форми запозиченого чи перекладного слова.

Калькування як прийом творення еквівалента дорівнюється буквальному перекладу, коли еквівалент цілого створюється шляхом простого додавання еквівалентів його складових частин. Необхідно зазначити, що калькуванню підлягають тільки складні слова-неологізми. Наприклад, слово **multicurrency** складається з **multi** і **currency**. Окремо ці слова можуть бути перекладені як «багато-» (суфікс, що означає множинність) і «валюта». Внаслідок поєднання цих слів з'являється слово «багатовалютний (напр., кредит)». Слово **interbank** складається з **inter** («між-») та **bank** («банківський»), та, відповідно, має значення «міжбанківський (ринок)». Сутність калькування полягає в створенні нового слова чи стійкого словосполучення в мові-перекладу, що копіює структуру вихідної лексичної одиниці, наприклад: **superpower** – наддержава, **mass culture** – масова культура, **green revolution** – зелена революція. У ряді випадків використання прийому калькування супроводжується зміною порядку калькованих елементів, наприклад: **land-based missile** – ракета наземного базування. Нерідко в процесі перекладу транскрипція і калькування використовуються одночасно, наприклад: **transnational** – транснаціональний, **petrodollar** – нафтодолар, **miniskirt** – міні-спідниця.

При перекладі неологізмів також має місце застосування лексико-семантичної трансформації – **експлікація (описового перекладу)**. Цей вид лексико-семантичної трансформації полягає в заміні одиниці мови-оригіналу таким словосполученням мови перекладу, що експлікує її значення, тобто

надає більш або менш повне пояснення чи визначення цього значення мовою перекладу [5, с. 121], наприклад: *conservationist* – *прихильник охорони навколишнього середовища*, *whistle* – *stop-speech* – *виступ кандидатів у ході передвиборної агітаційної поїздки*.

Переклад неологізмів здійснюється еквівалентними неологізмами мови перекладу, шляхом транскрипції та опису. Якщо неологізм є звичайним словом, спожитим в спеціальному термінологічному значенні, єдиним засобом з'ясування його значення залишається опора на контекст, на загальний зміст уривка, що перекладається. Щоб переконатися в труднощах перекладу неологізмів, розглянемо декілька прикладів.

Слово *peacenik* з'явилося в англійській мові порівняно недавно. Розбивши слово на дві частини *peace* + *nik*, з'ясуємо, що суфікс *-nik* є суфіксом, який використовується для утворення іменників. Отже, *peacenik* – це *учасник мирних демонстрацій, маніфестант, борець за мир*.

Додавальне *heavy* останнім часом вживається в розмовній мові не тільки в значенні *важкий* але і в значенні *вагомий, сильний* (наприклад, *That's a heavy idea* – *Це переконлива ідея*). Слово *bust* в США нещодавно стало вживатися в значенні *зробити наліт, арештувати* (*Charlie got busted last Night* – *Чарлі вчора арештували*), *a dope bust* – *облава на торговців наркотиками*, а також в значенні *зробити помилку, провалюватися*, і, нарешті, в значенні *порушувати, урізувати* (*to bust prices* – *різко знизити ціни*). Неологізмом в розмовній мові вважається слово *hassle* зі значенням *trouble, bother* (*don't hassle me = don't bothe me*). Останнім часом це слово все частіше стало вживатися в значенні *проблема, важкість* (наприклад, *that's a real hassle of his* – *та це у нього серйозна проблема*).

Порівняно недавно словниковий склад англійської мови поповнився неологізмом *to rip off* із основним значенням *поцупити, вкрати, стягнути, спустошити*. Крім того, дієслово *to rip off* іноді вживається в значенні *домогатися грошей* (*radical groups ripping promoters rock concerts* – *(молодіжні) радикальні групи, які намагаються «вибити» гроші у організаторів концертів ультрасучасної музики*). У зв'язку з цим виникає нове словосполучення *a rip artist* – *майстер на всі руки, спритна людина, пройдисвіт*, (syn.) *shifty person*.

Слово *scene* в американському варіанті розмовної англійської мови не вживається в загальноприйнятому значенні *цена*, але частіше всього як *місце дії, досвід*. *Soul brother* перекладається буквально як *душевний брат, добра душа*. В мові афро-американців слово *soul brother* використовується замість слова *black* – *чорний*. Слово *trucking* (буквально – *перевезення на вантажівках*) в розмовній мові вживається в значенні *йти на своїх двох*, тобто замість загальнолітературного *take a walk* (*to truck = to walk jauntily* = *йти розв'язною ходою*).

Аналіз прикладів вказує на те, що неологізми можуть виникати на основі сленгу та просторіччя. Багато з них, не дивлячись на первинну оригінальність,

швидко зникають з мови. В той же час інші міцно затверджуються в ній. Зрозуміло, що словники рееструють тільки загальноновживані слова. Так звані, «авторські, індивідуальні неологізми» в словники не потрапляють.

Епоха масових комунікацій зумовлює появу та широке розповсюдження неологізмів. Зокрема, завдяки ЗМІ з'являються такі слова і словосполучення, як: *trouble shooter* – уповноважений по залагоджуванню конфліктів; *dark horse* – темна конячка, тобто кандидат, несподівано висунутий на якийсь пост в розгал передвиборної кампанії; *favorite son* – кандидат, що висувається в президенту делегацією свого штату (на передвиборному з'їзді партії); *boondoggling* – слово, що колись входило в розряд сленгу, зараз вже широко відомо в політичному лексиконі в значенні *займатися порожніми справами*; термін *hooverize* буквально означає *жити по Гуверу*, тобто *економити на їжі, недоїдати*.

Політична сфера завжди сприяла появі та розповсюдженню нових слів. Завдяки діяльності політиків та суспільних діячів з'являється велика кількість нових фраз і слів, що швидко лексикалізуються і стають загальноновідомими. Так, наприклад, наступні політичні неологізми вже набули статус загальноновідомих: *nuts and cooks* – махрові реакціонери; *diehards* – твердолобі; *dinosaur wing* – (букв.) "крило динозавра", тобто група людей із застарілими поглядами; *hidebounds* – особи з вузьким політичним кругозором; *moss-backs* – ультраконсерватори та *old fogies* – старі консерватори.

Адекватність перекладу англійських речень та текстів із неологізмами досягається також шляхом застосування різноманітних лексичних, лексико-семантичних трансформацій. Лексичні перекладацькі трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів оригіналу з метою адекватної передачі їх семантичних, мовленнєвих, стилістичних і прагматичних характеристик при перекладі [2, с. 140]. Отже, така передача потребує урахування норм та мовленнєвих традицій мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники тієї чи іншої одиниці мови оригіналу не існують у мові перекладу або не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності їх значення контексту.

В результаті аналізу теоретичного та фактичного матеріалу нами було виявлено наступні способи та прийоми перекладу англійських неологізмів: транслітерація, транскрибування, калькування, підбір лексичного відповідника, описовий переклад. Подальші дослідження вбачаємо у необхідності аналізу способів та прийомів перекладу лексичних інновацій англійської мови з огляду на мовленнєвий контекст їх застосування, що визначає їх комунікативно-функціональне призначення та особливості використання.

Література

1. Головка О. М. Неологізми і процеси розвитку мови / О. М. Головка // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2009. – № 33. – С. 203–207.

2. Крупнов В. Н. В творческой лаборатории переводчика / В. Н. Крупнов // Неологизмы, их семантические особенности и перевод. – М.: «Международ. отношения», 1976. – С. 136–146.
3. Мурко І.І. Американський варіант як джерело лексично-семантичних інновацій англійської мови / І. І. Мурко // Вісник ЗДУ сучасної філологічної науки. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – № 1. – С. 99–104.
4. Островская Ю. К. Новая общественно-политическая лексика: фрагмент анализа неологизмов – словосочетаний рубежа веков / Ю. К. Островская // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2007. – № 27. – С. 242–246.
5. Янко Н. А. Перевод английских слов-неологизмов / Н. А. Янко // Теория и практика перевода.– К.: КНЛУ, 1987. – Вып. 14. – С. 120–124.
6. Андрусак І. В. Спосіб життя та дозвілля: фрагмент концептуального аналізу англійських неологізмів кінці ХХ століття / І. В. Андрусак // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: КНУ, 2000. – С. 8–18.
7. Зацний Ю. А. Інновації англійської мови ХХІ століття: Англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 360 с.
8. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
9. Зацний Ю. А. Шляхи і способи збагачення сучасної розмовної лексики англійської мови / Ю. А. Зацний // Нова філологія: Зб. наук. праць. – Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т., 2009. – С. 189–195.
10. Янков А. В. Семантичні неологізми суспільно-політичного змісту в англійській мові / А. В. Янков // Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика та літературознавство. – К: КНЛУ, 2008. – № 2. – С. 37–44.
11. Ayto J. The Longman Register of New Words / J. Ayto. – Harlow, Essex: Longman, 2000. – 425 p.
12. Ayto J. The Oxford Dictionary of Modern Slang / J. Ayto, J. Simpson. – Oxford, New York: Oxford University Press, 1999. – 300 p.
13. Green J. Dictionary of New Words / J. Green. – London: Bloomsbury, 2002. – 300 p.

СПОСОБИ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ

Куш Еліна Олексіївна

Стаття присвячена дослідженню способів та прийомів перекладу англійських неологізмів. Основними є транслітерація, транскрибування, калькування, описовий переклад. Адекватний переклад відповідних неологізмів вимагає урахування контексту їх використання.

Ключові слова: неологізм, способи та прийоми перекладу, транслітерація, транскрибування, калькування, описовий переклад.

**СПОСОБЫ И ПРИЙОМЫ ПЕРЕВОДА АНГЛИЙСКИХ
НЕОЛОГИЗМОВ**

Куц Элина Алексеевна

Статья посвящена изучению способов и приемов перевода английских неологизмов. Основными есть транслитерация, транскрибирование, калькирование, описательный перевод. Адекватный перевод соответствующих неологизмов требует учета контекста их использования.

Ключевые слова: неологизм, способы и приемы перевода, транслитерация, транскрибирование, калькирование, описательный перевод.

WAYS AND METHODS OF ENGLISH NEOLOGISMS' TRANSLATION

Kushch Elina Oleksiyvna

The article is devoted to the investigation of ways and methods of translation of English neologisms. Transliteration, transcription, loan and descriptive translation are among them. Adequate translation of neologisms under consideration requires the context of their usage.

Key words: neologism, ways and methods of translation, transliteration, transcription, loan and descriptive translation.

УДК 378.147

Ірина Межуєва, Оксана Кечеджі

**ЕТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Одним з серйозних наслідків взаємодії культур є запозичення лексичних одиниць, всебічне дослідження механізмів якого є одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики. Взаємодія мов може виникати при безпосередньому контакті народів, уявляти собою як однобічний, так і двобічний процес збагачення мовним матеріалом. Контакти між мовами можуть відбуватися і без безпосереднього контакту народів, будучи важливою частиною опосередкованих контактів культур. Процес запозичення представляє особливий інтерес з погляду поповнення лексичного запасу мови-рецептора разом з внутрішніми можливостями: словоскладанням, афіксацією, зміною значень існуючих слів.

Для аналізу було відібрано 200 термінів, що максимально відповідають обраному профілю, з усіх доступних лексикографічних джерел. На нашу думку, до таких термінів відносяться ті, які можна зустріти в усіх наявних словниках.

Для визначення етимології використовувався словник Уебстера.

Результати етимологічного аналізу були оброблені методом квантитативного аналізу Б. Н. Головіна.